

NOVO V POZNAVANJU REPERTOARJA STAREJŠIH MUZIKALIJ CERKVE NE GLASBE V SLOVENIJI

RADOVAN ŠKRJANC

Glasbena šola Ljubljana Vič-Rudnik, Ljubljana

Izveček: Prispevek dopolnjuje že objavljeni pregled in analizo repertoarja starejših muzikalij cerkvene glasbe v Sloveniji z izsledki raziskave več pred kratkim odkritih not iz 18. stoletja, ki so bile nekoč del arhiva ljubljanske stolnice.

Ključne besede: glasba 18. stoletja, cerkveni repertoar, ljubljanska stolnica.

Abstract: The paper is a supplement to a previously published survey and analysis of the sacred music repertoire in eighteenth- and nineteenth-century Slovenia. It presents some research findings from several newly discovered eighteenth-century music manuscripts that belonged to the Ljubljana Cathedral archives.

Keywords: eighteenth-century music, church repertoire, Ljubljana Cathedral.

Naključje je hotelo, da se je prav med objavo drugega dela Prispevka k poznavanju repertoarja starejših muzikalij cerkvene glasbe v Sloveniji (v *De musica disserenda* leta 2006), katerega namen je celovit pregled in analiza tega repertoarja do okoli leta 1800, ponovno našel »kup zaprašenih not«,¹ ki so last ljubljanske stolnice že od 18. stoletja in so v novejšem času veljale za izgubljene. Zato so v razpravi omenjene le toliko, kolikor je (bilo) o njihovi vsebini mogoče sklepati na podlagi Premrlovega poročila o »najstarejših skladbah [...] stolnega glasbenega arhiva« v Ljubljani iz leta 1922, v katerem so navedeni le avtorji skladb, zapisani na njihovih naslovnih.² Za ponovno najdbo sicer že Premrlu znanih not je zaslužen g. Tamino Petelinšek, ki je te muzikalije in drugo glasbeno gradivo, kot je pozneje sam povedal, rešil iz »materiala [...] pred Teološko fakulteto v Ljubljani [...], pripravljenega za odvoz na smetišče« in ga predal v začasno hrambo Muзикološkemu inštitutu Znanstvenoraziskovalnega centra Slovenske akademije znanosti in umetnosti. Med omenjenim gradivom je bilo tudi več »škatel fotografij in filmov notnega gradiva iz Prage« ter zapiskov z raznimi podatki o Gallusu, ki so najbrž del zapuščine gospoda Rafaela Ajleca.

¹ Prim. Stanko Premrl, Glasbenozgodovinske črtice, *Cerkveni glasbenik* 45 (1922), str. 19–20, 40.

² Nav. delo. Prim. tudi Radovan Škrjanc, Prispevek k poznavanju repertoarja starejših muzikalij cerkvene glasbe v Sloveniji (2. del), *De musica disserenda* 2/1 (2006), str. 31–60: 33.

Dragocenost najdbe je za preučevanje glasbene preteklosti na Slovenskem seveda neizmerna. To pomembno odkritje tudi najbolj neposredno potrjuje, kako pomanjkljiva je bila do zdaj naša vednost o repertoarju ljubljanske stolnice iz 18. stoletja in o njegovi ohranjenosti.³ In čeprav je (bilo) privlačno zdaj znova odstranjevati prah z (zopet) »močno zaprašenih in razmetanih«, a na srečo »rešenih« muzikalij, ni (bilo) nič manj težavno poiskati odgovore na vsaj nekatera važnejša vprašanja, ki jih vzbuja njihova sodobna obravnava. Namen tega prispevka, ki je dodatek k obema že objavljenima deloma pregleda in analize cerkvenega glasbenega repertoarja iz 18. in 19. stoletja pri nas, je tako predvsem podati »prvo informacijo« o tem znova najdenem gradivu iz ljubljanske stolnice in predstaviti dosedanje izsledke pri – sicer šele začetem – reševanju omenjenih vprašanj.

Prvo in najpomembnejše vprašanje, ki spremlja urejanje omenjenega gradiva, je (bilo) vprašanje avtorstva in (še prej) »identitete« skladb oziroma pripadnosti že urejenih separatov – tj. že zloženih separatov skupaj »v« to ali ono skladbo – k posameznim naslovnici, ki so bile večinoma ohranjene brez pripadajočih separatov, torej prazne. Ni bilo torej posebno težavno ugotoviti, kateri separati »spadajo skupaj«, temveč določiti njihovo pripadnost k posamezni naslovnici. Izjema so bili le trije rokopisi, ki jih tabela v nadaljevanju navaja pod zaporednimi števkami 1, 5 in 21. Separati *Motteta pro omni festo se* z naslovnico skladbe zelo očitno ujemajo tudi po obliki pisave in obliki (formatu) samega rokopisa ter vrsti papirja. (Temeljitejša papirološka in grafološka študija obravnavanega gradiva sicer še ni bila opravljena, bo pa v prihodnje vsekakor potrebna, saj vse kaže, da gradivo tudi v tem pogledu skriva precej zanimivosti.) Ta rokopis je tudi eden izmed štirih rokopisov v tem gradivu, za katere je mogoče vsaj domnevati, da so ohranjeni v celoti. To so rokopisi št. 2, 6 in 25 oziroma 26 (pripadnost separatov k naslovnici pri zadnjem je namreč, kot bo še pojasnjeno, zelo vprašljiva). Drugi rokopisi in tiski, ki so del obravnavanega gradiva, so bolj ali manj pomanjkljivo, v več primerih celo le fragmentarno ohranjeni.

Drugi rokopis z ohranjeno naslovnico, ki je vseboval tudi separate, je rokopis ofertorija *In B / de B. V. Maria* (št. 5). Na to, da ohranjeni separati v resnici spadajo k tej naslovnici, ki omenja še zasedbo in avtorstvo uglasbitve, kažeta zlasti njeno marijansko besedilo (»Omni die dic Maria«) in seveda tonaliteta glasbe (B-dur). Tudi pisava vseh petih ohranjenih inštrumentalnih separatov ustreza pisavi na naslovnici. Vendar pa je ravno separat soprana, ki vsebuje besedilo, napisan z zelo drugačno pisavo in je najbrž tudi mlajši od drugih. Vprašljivo v zvezi s tem rokopisom pa ostaja zlasti avtorstvo skladbe, ki ga naslovnica pripisuje Xaverju Františku Brixiju, a tega zadnji objavljeni seznam RISM ne potrjuje.⁴

Zanimivo je, da enako velja tudi za rokopisa moteta »pro omni festo« (št. 1) in fragmentarno ohranjene *Misse in C* (št. 21), ki sta že ob prevzemu obravnavanega gradiva poleg naslovnice vsebovala tudi več separatov, skladbi pa naj bi bili prav tako Brixijevo delo. Vendar tega, tako kot pri prej omenjenem ofertoriju, vsaj zaenkrat, ni mogoče potrditi na podlagi popisa Brixijevih skladb v seznamu RISM.

³ Prim. R. Škrjanc, nav. delo (2006), str. 33.

⁴ Prim. CD-rom: RISM, *Music manuscripts after 1600*, 15. izdaja, München, K. G. Sauer Electronic Publishing, 2007. Med 1723 skladbami, ki jih navaja seznam RISM z gotovim ali pa le domnevnim Brixijevim avtorstvom, te skladbe ni mogoče zaslediti.

Pač pa je bil ta seznam glavna opora pri urejanju znatnega dela preostalega gradiva oziroma pri ugotavljanju »identitete« precejšnjega števila drugih skladb. Druga dva pomembnejša pripomočka sta bila že omenjena skladnost pisave separatov s pisavo na posamezni naslovnici oz. obsega zasedbe skladbe, ki jo omenja naslovnica in se ujema z zasedbo ohranjenih separatov, ter pripadnost gradiva kateremu izmed že znanih rokopisov v ljubljanski stolnici. Gre za osem »rokopisnih enot« (navedenih pod št. 13, 15, 22, 23, 24, 27, 44 in 49), ki večinoma vsebujejo le po enega ali dva do zdaj manjkajoča separata v že signiranih rokopisih in tisku iz ljubljanske stolnice oziroma po en separat in naslovnico. Zadnje velja za dve maši v C-duru, za kateri je mogoče na podlagi seznama RISM ugotoviti, da ena verjetno⁵ res pripada skladatelju Franzu Xaverju Pokorniju, druga pa najbrž skladatelju Johannu Georgu Reutterju (ml.),⁶ od katerega so se med obravnavanim gradivom ohranile še *Vesperae de Confessore* oziroma njihov del, tj. stavki Confitebor, Beatus vir, Laudate pueri in Laudate Dominum, vsi v F-duru, medtem ko sta stavka Confitebor in Laudate dominum v obeh prepisih skladbe, ki ju omenja RISM in sta ohranjena na Slovaškem, v C-duru.⁷ Sicer bolj kot ne le fragmentarno ohranjenega rokopisa skladbe iz ljubljanske stolnice ni bilo težko »sestaviti« oziroma ločiti od preostalega tu obravnavanega gradiva, saj je napisan z zelo prepoznavnim manuprorijem in je povsem enako oblikovan in na enakem papirju kot rokopis stavkov Dixit Dominus in Magnificat iz še enih Reutterjevih *Vesper de Confessore*, ki jih prav tako hrani arhiv ljubljanske stolnice (Ls, A Var 20). Oba rokopisa pa skoraj zagotovo spadata v najstarejšo plast notnega gradiva iz 18. stoletja, ohranjenega v tej ustanovi.⁸

Med omenjenimi osmimi »rokopisnimi enotami« velja posebej omeniti še dve, št. 22 in 27, ki pomembno dopolnjujeta dva že znana in doslej zelo pomanjkljivo ohranjena rokopisa z uglasbitvama mašnega ordinarija. Obe sta v C-duru. Avtor prve (Ls, AM 202) je Franz Nikolaus Novotný, njen v stolnici ohranjeni prepis pa je datiran z letnico 1771. Avtor druge (Ls, AM 169) je Johann Nepomuk Maxant, nekdanji učitelj in vodja kora v čeških Dívčicah.

Glede na obliko pisave, zasedbo (z dvema violama!) in tonaliteto skoraj zagotovo »skupaj spadajo« tudi naslovnica ofertorija v A-duru in separati uglasbitve besedila »Haec dies qua fecit Dominus«, ki so v tabeli navedeni pod št. 6. Gre za pisavo, ki je bila že omenjena v prejšnjem delu »Prispevka« in bi lahko bila pisava Franca Benedikta Dusíka, nekdanjega stolnega organista v Ljubljani. Ta pisava je torej tesneje povezana prav z

⁵ Med štirimi prepisi te skladbe, ki jih navaja seznam RISM, je namreč tudi prepis iz Liptovskega Hrádku na Slovaškem, ki avtorstvo skladbe pripisuje Karlu Dietersu von Dittersdorfu. Drugi trije so ohranjeni na Češkem in kot skladatelja navajajo F. X. Pokornija. Prim. RISM (2007) A/II: 550.245.812, 550.040.539, 551.000.019 in 570.010.012.

⁶ O Reutterjevem avtorstvu te skladbe, ki ga izrecno navaja naslovnica tu obravnavanega prepisa v Ljubljani, domneva tudi navedba prepisa skladbe A/II: 600.066.562 v seznamu RISM (2007). Gre za rokopis, ki ga hrani knjižnica cistercijanskega samostana v avstrijskem Zwettlu, avtorstvo skladbe pa naj bi bilo po RISM vprašljivo (»?Reutter?«). Tudi Hoferjev popis skladb Johanna Georga Reutterja ml. iz leta 1947 te maše ne omenja. Prim. Norbert Hofer, *Thematisches Verzeichnis der Werke von Georg Reutter jun.*, 1947, rkp. v Avstrijski nacionalni knjižnici na Dunaju (Sm28.992).

⁷ Prim. RISM (2007) A/II: 570.001.227 in 570.002.937.

⁸ Prim. R. Škrjanc, nav. delo (2006), str. 33.

Dusíkovimi skladbami, danes shranjenimi v Narodni in univerzitetni knjižnici v Ljubljani, in z več že do zdaj znanimi rokopisi iz 18. stoletja v arhivu ljubljanske stolnice, med njimi tudi s prepisom Maše v Es-duru Pellegrina Delfiumeja, datiranjem z decembrom 1790. V tu obravnavanem gradivu je ta manuproprij prisoten še v rokopisih treh maš: v C-, D- in F-duru (št. 29, 32 in 36), in v separatu pevskega alta, ki spada k že signiranemu rokopisu *Te Deum laudamus* Ls, A Te 2, v katerem je s to pisavo napisan separat soprana (tretji ohranjeni separat te skladbe, tj. separat tenorja, je napisan v t. i. pisavi-C). Zanimivo je, da rokopis maše v C-duru vsebuje tudi – verjetno pozneje dodan – separat prvega od najbrž dveh rogov in C, napisan z neko drugo in zelo prepoznavno, a še ne identificirano pisavo, s katero je napisan tudi separat soprana v rokopisu Delfiumejeve Maše v Es-duru.⁹

Z ljubljansko stolnico je tesneje povezana tudi prej omenjena pisava-C, ki še vedno ostaja neidentificirana in je bila tako označena v grafološki študiji rokopisov skladb J. F. Zupana.¹⁰ Z njo je poleg rokopisa Zupanovega *Te Deuma laudamus* namreč napisanih še več v stolnici ohranjenih muzikalij, v vsem drugem do zdaj znanem arhivskem notnem gradivu pri nas pa je navzoča le še na dveh fragmentih, shranjenih v novomeškem frančiškanskem samostanu.¹¹ Zanimivo je, da povsem enako velja tudi za pisavo, ki bi lahko bila Dusíková. S pisavo-C so bile napisane še vsaj štiri »rokopisne enote« (oziroma pet enot) v tu obravnavanem gradivu. Prav zaradi ujemanja pisave separatov s pisavo na naslovnici maše v C-duru Floriana Wrastila (1717–1758), ki je prav tako napisana s pisavo-C, deloma pa tudi zaradi ujemanja zasedbe in formata rokopisa, bi lahko »skupaj spadali« tudi »rokopisni enoti« št. 25 in 26, kljub temu da dosedanji popis Wrastilovih skladb v RISM omenjene maše v C-duru ne navaja, saj njegov cerkveni opus danes še ni v celoti znan. Zato so omenjeni separati in naslovnica v spodnji tabeli še vedno navedeni kot dve različni »rokopisni enoti«. Vsekakor pa je ime tega avstrijskega redovnega skladatelja, ki je deloval v benediktinskem samostanu St. Lambrecht na Zgornjem Štajerskem in po letu 1749 tudi vodil kapelo znane romarske cerkve Mariazell, novost glede na dosedanji seznam skladateljev, katerih skladbe hranijo domači arhivi muzikalij že iz 18. in 19. stoletja.

Enako velja še za dve imeni, ki ju vsebuje obravnavano gradivo. Prvo je ime nekega »Sig: Hoferja«, od katerega se je v tem gradivu ohranil le separat koncertantnih orgel z ovitkom (št. 37), datiran z letnico 1783, ki naj bi spadal k skladateljevi štiriglasni uglasbitvi mašnega ordinarija *ex Dis*, ki obsega še spremljavo po dveh violin in rogov ter kontrabasa. Identiteto tega skladatelja bi bilo treba še raziskati.

⁹ Rokopis Delfiumejeve *Misse brevis in dis / á 4: Vocibus* iz ljubljanske stolnice (Ls, AM 209) vsebuje kar štiri manuproprije. Glavnina rokopisa (tj. separati pevskega alta, tenorja in basa ter obeh violin, viole, po dveh oboj in rogov ter orgelskega continua in kontrabasa) je najbrž Delfiumejev izvirnik – sodeč po njegovi »italijanski« oziroma »priobalni obliki« pisave – in je v tem primeru najstarejši del rokopisa. Naslovnica, ki je napisana z domnevno Dusíkovo (?) roko, in separat soprana, ki vsebuje spet »neko drugo« oziroma tretjo pisavo, sta bila najbrž k temu rokopisu dodana pozneje. Zagotovo najmlajši del rokopisa so separati dodanih partov dveh klarinov in pavk v Es ter prepis separatov prve oboe in violine, ki so vsi napisani s prepoznavno pisavo Leopolda Ferdinanda Schwerdta, poznejšega basista v ljubljanski stolnici.

¹⁰ Gl. Radovan Škrjanc, Prispevek k dataciji rokopisov skladb Jakoba Frančiška Zupana, *Muzikološki zbornik* 34 (1998), str. 35–68: 56–57.

¹¹ Prim. tudi R. Škrjanc, nav. delo (2006), str. 54.

Drugo ime je zopet ime redovnega skladatelja, in sicer p. Antona [Josepha] Ledererja (1733–1796), avguština v nemškem Ulmu, od katerega se je v obravnavanem gradivu ohranil le odlomek separata »Violoncello«, ki pa v resnici poleg glasu violončela vsebuje še glas generalnega basa iz druge od dveh natisnjenih zbirk maš tega skladatelja, obe sta izšli v Augsburgu pri založbi Lotter. Prva iz leta 1776 je zbirka šestih skladb, ki jih je skladatelj sam opisal kot »kratke, lahke in melodične« in so bile namenjene »za rabo na podeželskih korih in v nunskih samostanih«. ¹² Druga zbirka Ledererjevih maš, katere izvod je fragmentarno ohranjen tudi v Ljubljani, je zbirka šestih maš »solennes«, op. 4. Zbirko je prav tako natisnil Lotter leta 1785.

Poleg domnevno Dusíkove pisave in t. i. pisave-C, ki v tu obravnavanem gradivu prevladujeta in sta nasploh močnejše navzoči tudi v preostalih muzikalijah, ki spadajo v starejšo plast notnega fonda iz ljubljanske stolnice, je takšna še pisava, s katero so napisane tudi že omenjene ¹³ tipsko oblikovane naslovnice štirih ofertorijev in ene maše v že signiranem delu muzikalij iz iste ustanove. ¹⁴ Gre za pisavo, ki je v spodnji tabeli označena kot pisava-F in za katero je bilo že do sedaj ugotovljeno, da ja tesneje povezana z rokopisi skladb čeških mojstrov, ki jih hrani ljubljanska stolnica, po drugi strani pa s pisavo, ki bi lahko bila Dusíkova. Tako oblikovane (tipske) naslovnice so tudi naslovnice petih rokopisov v znova najdenem gradivu iz te ustanove. Pri štirih gre zopet za skladbe čeških mojstrov – tri ofertorije F. X. Brixija (št. 3, 4 in 5) ter že omenjeno Mašo v C-duru F. X. Pokornija (št. 23) –, četrti pa vsebuje prepis prav tako že omenjene Maše v C-duru, ki je najbrž res delo Johanna Georga Reutterja (ml.). Poleg tega je pisavo-F mogoče zelo jasno ugotoviti še v edinem ohranjenem separatu – verjetno gre za simfonijo v Es-duru (št. 47) – in na vseh desetih ohranjenih separatih ofertorija »Laetamini in Domino congregati«, ki ga seznam RISM navaja kot skladbo F. X. Brixija. ¹⁵ Morda je ista roka napisala tudi orgelski separat domnevnega ofertorija v A-duru. Zanimivo je še, da je pisavo-C – v nasprotju z domnevno Dusíkovo pisavo in pisavo-F, ki ju družiti tesnejša povezanost s skladbami čeških mojstrov – mogoče pogosteje zaslediti v rokopisih skladb mojstrov tedanje avstrijske oz. natančneje zgornještajerske provenience (Ägidij Schenk, J. F. Zupan in F. Wrastil).

Urejanje rokopisnega dela gradiva je torej v znatni meri temeljilo na podatkih v zadnjem objavljenem seznamu RISM. Z njegovo pomočjo je bilo mogoče »sestaviti« kar nekaj »rokopisnih enot« oziroma ugotoviti ali pa le potrditi avtorstvo skladb. Poleg

¹² Prim. Adolf Layer, Lederer, Joseph [Anton], *Grove Music Online*, http://www.oxfordmusiconline.com.nukweb.nuk.uni-lj.si/subscriber/article/grove/music/16239?q=Lederer%2C+Joseph&source=omo_gmo&search=quick&hbutton_search.x=28&hbutton_search.y=10&pos=1&start=1#firsthit (5. november 2008).

¹³ Gl. R. Škrjanc, nav. delo (2006), str. 54.

¹⁴ *Corrigenda*: od skupno šestih rokopisov, ki vsebujejo omenjene tipsko oblikovane naslovnice s pisavo-F in so bili znani še pred obravnavano najdbo muzikalij, v ljubljanski stolnici niso le štirje – kot je pomotoma zapisano v drugem delu Prispevka (2006) –, temveč je takšnih rokopisov na tej ustanovi pet. Tudi rokopis *Misse in C* Michaela Haydna je namreč del arhivskega fonda ljubljanske stolnice in ni shranjen v Narodni in univerzitetni knjižnici v Ljubljani (= NUK). Tu se s takšno naslovnico nahaja le rokopis Haydnove *Salve Regine in A*, ki je bil – sodeč po žigu na naslovnici – v NUK prinesen iz Šentjakobske cerkve v Ljubljani. Signature omenjenih petih rokopisov v ljubljanski stolnici (= Ls) so: Ls, A Of 52, 53, 56, 70 in Ls, AM 104.

¹⁵ Prim. RISM (2007) A/II: 450.003.606.

že omenjenih so takšne enote še štiri. Prva je enota št. 2 s štirimi vokalnimi in šestimi inštrumentalnimi separati Moteta v D-duru, ki je najbrž spet delo F. X. Brixija.¹⁶ Tako kot ofertorij v D-duru z besedilom »Eia chori resonate«, katerega ohranjene separate in naslovnico v ljubljanski stolnici ni bilo težko »zložiti skupaj« (enota št. 3), saj ta poleg tonalitete in zasedbe omenja tudi besedilo skladbe. Tudi pisava na naslovnici je enaka pisavi pripadajočih separatov (gre za pisavo-F). Da je avtorstvo tega ofertorija v resnici Brixijevo, pa potrjuje seznam RISM, ki med štirimi rokopisi te skladbe navaja tudi njen prepis v Bratislavi, datiran z letnico 1760, ki ob omenjenem besedilu vsebuje še alternativno besedilo sekvence »Veni sancte spiritus«.¹⁷

Prav tako Brixijev je zagotovo – kot potrjuje seznam RISM – še en ofertorij v D-duru (enota št. 4).¹⁸ Njegov rokopis v obravnavanem gradivu vsebuje eno od petih omenjenih tipskih naslovnici s pisavo-F, medtem ko so separati v njem izdelani s še ne identificirano pisavo, ki je v spodnji tabeli označena kot pisava-G. Z isto pisavo so v tem gradivu izdelani še vsi ohranjeni separati neke Maše »Solemniis« v F-duru (št. 35) in naslovnica že omenjene *Misse in C* (št. 21), ki navaja Brixijevo avtorstvo te skladbe. Povsem enako (tipsko?) sta v preostalem gradivu, tj. v že signiranem notnem gradivu ljubljanske stolnice, oblikovani še dve naslovnici: *Misse in C* – prva je delo češkega skladatelja Johanna Nepomuka Maxanta (Ls, AM 169), druga pa na Madžarskem delujočega odvetnika in glasbenika Christopha Sonnleithnerja (Ls, AM 241). Njen prepis v Ljubljani je – razen naslovnice – ves izdelan s pisavo, ki bi lahko bila Dusíková. Do sedaj pomanjkljivo ohranjeni prepis Maxantove maše v C-duru pa – kot je bilo že omenjeno – dopolnjujejo separati, ki so v obravnavanem gradivu evidentirani pod številko 27.

Na podlagi seznama RISM je (bilo) mogoče z gotovostjo potrditi avtorstvo že omenjene Maše v C-duru, ki je delo F. N. Novotnija in je bila v drugi polovici 18. stoletja – kot kaže število navedb v tem seznamu – izjemno priljubljena ne samo na Češkem in Madžarskem, temveč na širšem območju srednje Evrope.¹⁹

Vsega skupaj je (bilo) tako s to najdbo ponovno odkritih kar šestinštirideset novih arhivskih enot z različnimi skladbami iz nekdanjega skoraj zagotovo obsežnejšega fonda muzikalij v ljubljanski stolnici iz druge polovice 18. stoletja in morda še začetka 19. stoletja. Iz poznejših let 19. stoletja je – sodeč po vrsti papirja in obliki pisave – le ena »rokopisna enota« (št. 14), ki vsebuje uglasbitev besedila molitve »Ave Maria« za vokalni tercet

¹⁶ Seznam RISM (2007) namreč navaja tudi prepis te skladbe v Narodni knjižnici Republike Češke v Pragi, ki vsebuje navedek avtorstva skladbe (»Del Sig: Bixi«). Prim. RISM (2007) A/II: 550.500.724.

¹⁷ Prim. RISM (2007) A/II: 570.002.635. Dva od preostalih treh prepisov, ki jih navaja seznam RISM, sta ohranjena na Češkem (A/II: 550.018.560 in 550.255.104), tretjega pa hrani arhiv benediktinskega samostana v nemškem Chiemseeju (450.051.513).

¹⁸ Prim. RISM (2007) A/II: 450.003.606, 550.000.602, 550.018.561, 550.161.924, 550.500.501, 553.005.367 in 570.000.046.

¹⁹ Seznam RISM namreč navaja kar 18 rokopisov te skladbe, ki so ohranjeni na območju srednje Evrope. Deset rokopisov je v čeških arhivih (A/II: 550.033.089, 550.245.819, 550.248.559, 550.248.558, 550.268.121, 550.269.954, 550.270.739, 550.270.740, 551.000.011 in 551.000.048), pet jih je shranjenih na ozemlju današnje Avstrije (600.037.911, 600.077.397, 600.091.182, 600.177.231 in 600.500.626), trije rokopisi pa so na Madžarskem (530.001.208, 530.002.693 in 530.005.278).

ali kvartet. Poleg omenjenih enot je v tem gradivu torej še sedem enot s prepisi skladb in dva fragmentarno ohranjena separata iz tiskane zbirke maš p. Marijana Königspergerja – gre za zbirko *VI. / Liturgiae canorae [...] op. IV* iz leta 1743, ki je ohranjena tudi pri novomeških frančiškanih in spada med že znane in signirane muzikalije v ljubljanski stolnici. Da je bilo nekdanj njihovo število v resnici večje od danes, tudi po tej najdbi izpričanega, potrjuje dejstvo, da so glede na Premrllov popis »najstarejših skladb v stolnici« iz leta 1922 zagotovo še vedno pogrešane vsaj tri skladbe (Holzbauerja, Dittersdorfa in Cambinija). Navedba nekega Kobischa v tem članku kot avtorja ene ali več omenjenih skladb pa je najbrž le tiskarska napaka pri zapisu priimka Johanna Antona Kobricha, od katerega se je sedaj v resnici (spet?) našla platnica separata pavk iz ene izmed njegovih številnih tiskov maš. Od preostalih petih arhivskih enot v tem gradivu, ki vsebujejo tiske skladb, velja posebej omeniti še pet bolj ali manj fragmentarno ohranjenih separatov, ki so del znamenite pariške zbirke treh simfonij Simona Leduca, Carla Stamitza in Francoisa-Josepha Gosseca iz leta 1776 (na vsakem separatu je natisnjena tudi naslovnica zbirke).

Poleg teh separatov je v rokopisnem delu gradiva ohranjen še separat prve oboe, ki prav tako vsebuje stavke, značilne za komorno oziroma simfonično glasbo druge polovice 18. stoletja (Allegro molto, Andante, Menuet-Trio, Presto). Drugi rokopisi in tiski so uglasbitve religioznih besedil. Največ med njimi, kar triindvajset, je uglasbitev spevov mašnega ordinarija v latinščini. Še tri skladbe v tem gradivu so prav tako maše: dve (št. 40 in 53) sta uglasbitvi besedila maše za umrlimi, tretja (št. 39) je priljubljena nemška »ljudska« maša *Hier liegt von deiner Majestät*.

Pet skladb z latinskim besedilom je ofertorijev, po dve pa sta označeni »le« kot motet in *Aria*. Ena izmed arij (št. 12) vsebuje po solističnem odlomku basista še odlomek zbora, tako kot skladba, od katere sta se v obravnavanem gradivu ponovno našla separata dveh violin (št. 13), ki sta del že znanega moteta v ljubljanski stolnici (Ls, A Mot 99) z besedilom »Respice o Jesu [...]« in sta bila do sedaj pogrešana. Skladba ima tri »stavke«, od katerih je prvi recitativen in za »Alto Solo«, drugi je arija, prav tako za alt, tretji je štiriglasni zbor s spremljavo cerkvenega tria.

Še dve skladbi v tem gradivu sta bili najbrž že izvorno označeni kot ofertorij – in sicer domnevno Brixijeva uglasbitev besedila »Lactamini in Domino [...]« (št. 7), ki se je z naslovom *Offertorium in C* ohranila še v nemškem Konstanzu,²⁰ in uglasbitev besedila »Sit laus plena« (št. 9) za štiri pevske glasove in instrumentalno spremljavo –, morda pa tudi skladba (št. 41), od katere se je v obravnavanem gradivu ohranil le separat orgelskega continua in je zelo podobno strukturirana kot prej omenjeni Brixijevi ofertoriji ter moteti in cerkvene arije, ki so bile navadno izvajane kot ofertorij.

Štiri arhivske enote vsebujejo le bolj ali manj fragmentarno ohranjene ostanke treh rokopisov in enega tiska z uglasbitvami besedila »Te Deum laudamus [...]«. Ena enota (št. 44) vsebuje, kot je bilo že omenjeno, separat alta, ki spada k rokopisu že signiranega Te Deuma v arhivu ljubljanske stolnice, v enoti št. 45 pa je ohranjen le ovitek skladbe z napisom *Te Deum* na zunanji strani ter z neko finančno specifikacijo in fragmentom skladbe *Tantum ergo* v notranjosti. Fragmentarno ohranjena sta tudi dva rokopisa, ki sta nekoč vsebovala več vokalnih in instrumentalnih partov uglasbitev besedila »Tantum ergo [...]«.

²⁰ Gl. op. 15.

Med fragmenti skladb v obravnavanem gradivu velja posebej omeniti še separata orgelskega basa in pevskega soprana. Separata pripadata dvema različnima uglasbitvama lauretanskih litanij. Obe sta v C-duru in sta prava redkost v do zdaj znanem fondu muzikalij iz ljubljanske stolnice, nastalih v 18. in 19. stoletju, saj je poleg njiju v tem fondu ohranjen samo še en rokopis z uglasbitvijo tega besedila (Widerhoferjevo iz prve polovice 19. stoletja).

Precej manjša redkost pa je prav z najnovejšo najdbo not v ljubljanski stolnici v celotnem fondu muzikalij iz 18. stoletja pri nas postalo ime skladatelja Františka Xaverja Brixija, od katerega se je v obravnavanem gradivu ohranilo kar pet cerkvenih skladb ter še dve, ki jih njuna rokopisa v Ljubljani prav tako označujeta za Brixijevo delo. Do te najdbe ni bila znana prav nobena Brixijeva skladba, katere prepis bi hranil arhiv ljubljanske stolnice (v nasprotju s štirimi Brixijevimi skladbami pri novomeških frančiškanih, ki so do zdaj veljale za edina ohranjena dela tega skladatelja v naših arhivih). Že zato je pomen ponovnega odkritja starejših muzikalij iz ljubljanske stolnice, ki torej odločilno širi tudi vedenje o prisotnosti skladb enega izmed vodilnih čeških glasbenikov iz druge polovice 18. stoletja v Ljubljani že v tem obdobju, precejšen. Še pomembnejše pa je seveda to odkritje za poznavanje zgodovine glasbe v tem mestu bolj na splošno. Je tudi nekakšen »dodaten dokaz« za tezo o prevladujočem statusu zlasti čeških in avstrijskih skladateljev na eni ter južnonemških mojstrov na drugi strani ne samo v glasbeni produkciji na korih nekaterih mestnih in samostanskih cerkva na Kranjskem v obdobju 18. stoletja, temveč tudi v tedanji najvišji cerkveni ustanovi na Slovenskem, tj. v ljubljanski stolnici. Po drugi strani pa sorazmerno skromen obseg rokopisnega dela gradiva z vidika njegove rokopisne pestrosti oziroma njegove omejenosti večinoma na vsega štiri manuproprije ali kopiste – pri čemer vsaj dva od njiju izraziteje kažeta nagnjenje do skladb čeških (pisava-F) oz. zgornještajerskih skladateljev (pisava-C) –, zelo neposredno priča o manj »sistemski« in bolj osebni naravi oblikovanja repertoarja cerkvene glasbe tudi v »sistemsko« najvišje rangirani cerkveni ustanovi na Slovenskem v tem obdobju. Ali natančneje, da je ta repertoar prej izhajal iz osebnih vezi glasbenikov pri nas z glasbo iz drugih okolij oziroma iz slučajnih »živiljenjskih situacij« – kakršen je bil npr. prihod Dusika na mesto organista v ljubljanski stolnici, kar je lahko vzrok za navzočnost večine muzikalij čeških skladateljev v tej ustanovi že v drugi polovici 18. stoletja –, kot pa iz kake bolj načrtno vodene repertoarne usmeritve ustanove, v kateri so ti glasbeniki delovali. Tudi v tem pogledu – in ne samo po sestavi repertoarja – se torej ljubljanska stolnica v 18. stoletju ni kaj dosti razlikovala od manjših in institucionalno manj pomembnih cerkva drugod po Sloveniji, denimo v Novem mestu in Celju. Odločilni del podatkov, na katerih temelji takšna ugotovitev, pa je seveda priskrbelo šele zadnje (ponovno) odkritje »najstarejših skladb«, ki so že v 18. stoletju bogatile bogoslužno prakso v tej ustanovi.

Priloge

POPIS OBRAVNAVANIH ROKOPISOV

		Ohranjenost	Opombe
	R O K O P I S I		
1	Mottetto pro omni festo [in G] / a / Canto. Alto. / Tenore. Basso / 2 Violini / Viola / 2 Oboi / 2 Corni / con / Organo / Del Sig: Franc: Brixì [»Astra coeli huc micate«]	Naslovnica, C, A, T, B; vl/I, vl/II, cor/I, cor/II, ob/I, ob/II, org	
2	Mottetto [in D] [»Festa Dies illuxit hodie«]	C, A, T, B; vl/I, vl/II, a-vla, clno/I, clno/II, org	Avtor skladbe je verjetno F. X. Brixì, dva manuproprija, oba iz 18. stol.
3	Offertorium Festivum in D / De Tempore vel de Sancto / Eja chori resonare / A / Canto Alto / Tenore Basso / Violino Primo / Violino Secondo / Clarino Primo / Clarino Secondo / Principale / Tympano / con / Organo / Del Sig: Brixì	Naslovnica(-F)	
	[»Eia chori resonare«]	C; vl/I, org	Rkp. kopist-F, na separatih je skladba označena kot <i>Motteto</i> .
4	Offertorium in D / Pro omni Solemnitate / a / Canto Alto / Tenore Basso / violino Primo / violino Secondo / Clarino Primo / Clarino Secondo / Tympano / con / Organo / Del Sig: Franc Brixì	Naslovnica(-F)	
	[»Ad hoc festum chori caelestis«]	C, A, T, B; vl/I, vl/II, org	Rkp. kopist-G.
5	Offertorium in B / De B.V. Maria / a / Canto Alto / Tenore Basso / violino Primo / violino Secondo / viola / Corno Primo / Corno Secondo / con / Organo / Del Sig: Franc: Brixì [»Omni die dic Maria«]	Naslovnica(-F) C; vl/I, vl/II, vla, cor/II, org	Dva manuproprija, oba iz 18. stol., eden je od kopista-F.
6	Offertorium In A / Canto Alto / Tenore Basso / due Violini / due Violae / due Oboe / due Corni. / Violoncello. Organo	Naslovnica	Rkp. Dusík (?).
	Offertorium [in A] [»Haec dies qua fecit Dominus«]	C, A, T, B; vl/I, vl/II, vla/I, vla/II, vlc, ob/I, ob/II, cor/I, cor/II, org	

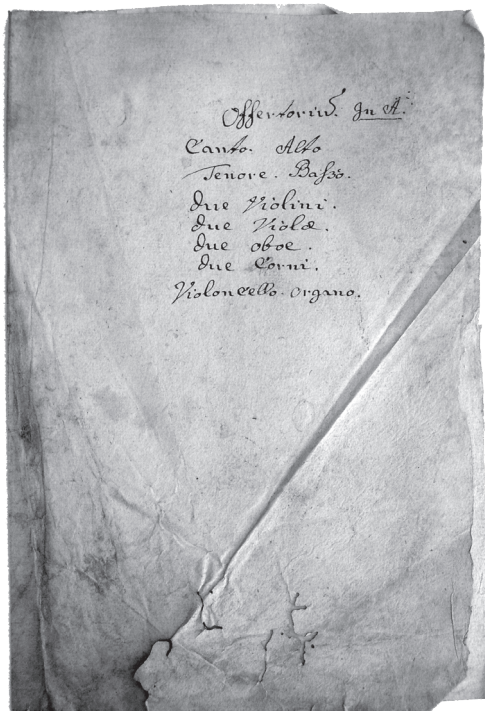
7	[»Laetamini in Domino congregati«]	C, A, T, B; vl/I, a-vla, clno/I, clno/II, ob/I, ob/II	Avtor skladbe je verjetno F. X. Brixii, rkp. kopist-F.
8	Offertorium [in D] [»Mortales Accurite«]	C, A, T	
9	[»Sit laus plena«]	C, A, T, B; vl/I, vl/II, ob/I, cor/II,	
10	N: I [»O Esta viatorum o panis Angelorum«] N: II [»Flame amoris ad Jesum volate«]	C-solo; org	Glas org označen kot <i>Fundamento</i> .
11	Aria [»Spes mea fixa«]	S	
12	Aria [»Benedicte Dominum omnes Sancti«] Chorus [»Laudamus sanctos laudes«]	B-solo, B-chorus	
13	Recitativo – Aria – Chorus	vl/I, vl/II	Separata spadata k rokopisu Ls, A Mot 99.
14	Ave Maria / Quartetto / Terzetto	Quartetto: T/I, T/II, B/I, B/II-solo Terzetto: T/I, T/II, B	Dve zasedbi iste skladbe, rkp. iz 19. stol.
15	[XII] Tantum ergo	vl/I	Rkp. kopist-C, separat spada k rokopisu Ls, A Ter 50.
16	Te Deum laudamus	Naslovnica org(NP)	
17	20 [?] / Vesperae de Confessore / Confitebor, Beatus, Laudate pueri / Laudate Dominum / a 4tro Voci / 2 Violini / Violoncello / con / Organo / Del Sigre Reütter / Parti 8	Naslovnica T(NP), B(NP): org(NP)	
18	Versetto di Requie[m] [»Miseremini mei«]	T, vl/I, vla,	
19	[lavretanske litanije v D-duru]	org	Rkp. kopist-C.
20	[fragment lavretanskih litanij v C-duru]	C(NP)	
21	Missa in C / a / Canto Alto / Tenore Basso / Violinis 2. / Clarinis. / con / Organo / e / Violone / Del Sig: Franc. Brixii. / B.	Naslovnica C(NP), A(NP), T(NP); clno/I, clno/II, vlne(NP)	Dva manuproprija, naslovnico je izdelal kopist-G.

Radovan Škrjanc: Novo v poznavanju repertoarja starejših muzikalij cerkvene glasbe v Sloveniji

22	Auth. Novotni 1771 [na vl/I in vl/II] [Missa in C]	C, A, T, B; vl/I, vl/II, clno/I, clno/II, ob/I	Separati sodijo k rkp. Ls, AM 202.
23	Missa In C / a / Canto Alto / Tenore Basso / violino Primo / violino Secondo / Cornu Primo / Cornu Secondo / con / Organo / Del Sig: Franc: Pockorny	Naslovnica(-F)	
	[Missa in C] Solemniis	vl/II	Separat spada k rkp. Ls, AM 325.
24	Missa In C / a / Canto Alto / Tenore Basso / violino Primo / violino Secondo / clarino Primo / clarino Secondo / con / Organo / Del Sig: Giorgio Reütter. / B.	Naslovnica(-F)	
	[Missa in C]	C	Separat spada k rkp. Ls, AM 327.
25	Missa in C: / a / Canto, Alto, / Tenore, Basso, / Violino 1mo / Violino 2do / Clarino 1mo ad Libitum / Clarino 2do ad Libitum / Violone / con / Organo. / Authore R: P: Wrastil ord: S: P: Benedicti ad Cellas Marianas	Naslovnica	Rkp. kopist-C.
26	[Missa in C]	C, A, T, B; vl/I, vl/II, clno/I, clno/II, org	Rkp. kopist-C.
27	[Missa in C] [avtor: Maxant]	C; vla, vlne, clno/I, clno/II, org-concerto	Separati spadajo k rkp. Ls, AM 169.
28	[Missa in C]	T, B	
29	[Missa in C]	A, B; vl/I, vl/II, cor/I, org-[conc](NP)	Dva manuproprija, eden Dusikov (?).
30	[Missa in C]	clno/I, clno/II, cor/II	
31	[fragment maše v C-duru]	org(NP)	
32	[Missa in D]	vlne	Rkp. Dusík (?).
33	[Missa in D] Solemniis	vl/I, vl/II, vla-oblig	
34	[Missa in A] Solemniis	C-conc, A, T, B; vl/I	Rkp. kopist-C.
35	[Missa in F] Solemniis	vla-oblig, vlne, fl/I, fl/II, clno/I, clno/II, cor/I, cor/II, timp	Rkp. kopist-G.
36	[Missa in F]	C, A, T; vl/?(NP), vlc(NP), ob/I, ob/II, cor/II	Rkp. Dusík (?).

37	MISSA EX DIS / a 4 Voci: / Canto Alto / Tenore Basso / Violono Primo / Violino Secondo / Corno Primo / Corno Secondo / Con / Organo Conc: / E / Violone / Del Sig: Hofer 783	org-concertato	
38	[pastoralna maša v G-duru]	org	
39	Hier liegt von deiner Majestät		
40	Requiem [in d]	vl/I, corni (I in II),	
41	[Fragmenta, verj. ofertorija v A-duru]	org	Rkp. kopist-F (?).
42	[Fragmenta]	ob/I, [ob/II ? frag]	
43	[Fragmenta] Tantum ergo	cor/I	Na hrbtni strani separata je še en fragment basovskega glasu (vlne?).
44	[Fragmenta] Te Deum laudamus	A	Separat spada k rkp. Ls, A Te 2, rkp. Dusík (?).
45	[Fragmenta] Te Deum,	Naslovnica	Na notranji strani ovitka sta še finančna specifikacija z omembo več glasbenih instrumentov in fragment skladbe Tantum ergo.
46	[Fragmenta]	[org]	Fragment generalnega basa.
47	[Simfonija v Es-duru]	ob/I	Rkp. kopist-F.
	T I S K I		
48	Joannis Antonii Kobrich / Missa / Tympano	timp(NP)	Ohranjene le platnice.
49	KÖNIGSPERGER <i>Missae VI</i>	B(NP), vlc(NP)	Separata spadata k tisku Ls, AM 144.
50	LEDERERS R.P. <i>VI Missa solennes opus IV.</i>	vlc(NP)	
51	Missa in G	cor/I, cor/II, org(NP)	
52	[Fragmenta]	A, clno/I	Dva fragmenta iz neke zbirke latinskih maš.
53	[Fragmenta] Requiem [in Es]	org(NP)	
54	Te Deum [in C]	org	

55	TROIS / SIMPHONIES / A HUIT PARTIES / COMPOSÉES / Par Messieurs / LEDUC L' Ainé, C.lo STAMITZ / et GOSSEC / Ces Simphonies ont été Concert-spirituel et a celuy de Messieurs les Amaters. / Mis au Jour M.R HENRY [...]	vl/I(NP), vl/II, fl/II oz. ob/II, cor/I, cor/II	
----	---	---	--

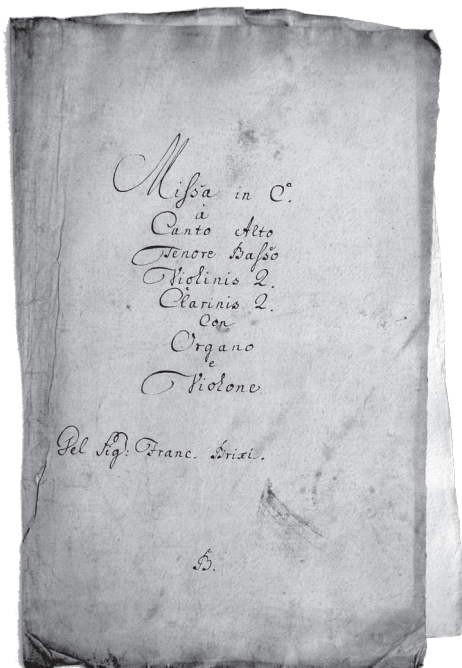
Slika 3

Naslovnica rokopisa *Offertorium in A* (št. 6), pisava Dusík (?) (Muzikološki inštitut ZRC SAZU, z dovoljenjem).

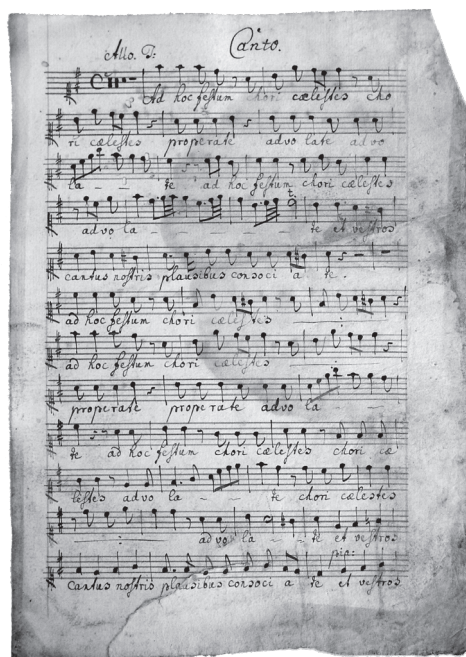
A photograph of a musical score for Soprano. The title is 'Canto' and the tempo is 'Allo. Mod.'. The score is written on ten staves with lyrics in Latin. The lyrics include: 'Hij ri e e lei son', 'Christe e lei son e lei son e lei son', 'Hij ri e e lei son Christe e', 'lei son Hij ri e e lei son Chri', 'ste Christe Christe Christe e lei', 'son Christe Christe e lei son Xpste e', 'lei son Chri- ste e', 'lei son Xpste Xpste e lei son e lei', 'son Hij ri e e lei son Xpste e', 'lei son e lei son e lei son'. The paper is aged and has some staining.

Slika 4

Separat soprana Maše v F-duru (št. 36), pisava Dusík (?) (Muzikološki inštitut ZRC SAZU, z dovoljenjem).

Slika 7
Naslovnica Brixijeve *Missa in C* (št. 21),
pisava G (Muzikološki inštitut
ZRC SAZU, z dovoljenjem).

Slika 8
Sparat soprana Brixijevega *Offertorium*
in D (št. 4). pisava-G (Muzikološki
inštitut ZRC SAZU, z dovoljenjem).

NEW FINDINGS ON THE REPERTOIRE OF EARLY CHURCH MUSIC
COLLECTIONS IN SLOVENIA

Summary

The article presents some basic information about several newly-discovered music manuscripts and prints that belonged to the music archives of Ljubljana Cathedral. The majority of them undoubtedly originated in the second half of the eighteenth century; only one manuscript (with an anonymous setting of the *Ave Maria*) is almost certainly from nineteenth century. The rediscovered material contains fifty-five individual “archival units.” Forty-six of them contain music not previously known to be part of the Ljubljana Cathedral’s music collection. Eight units are merely parts of other manuscripts and prints in that collection. All but one manuscript (with a fragment of an anonymous symphony in E-flat major) include church music; that is, masses, offertories, settings of the *Te Deum*, and so on. There are also two settings of the *Litany of Loreto* among them; both are exceptional examples of sacred music from the eighteenth century, preserved in the collection that contains this religious text. Most compositions for which authorship can be identified are works by the Czech composer František Xaver Brixl. The other composers represented include František Xaver Pokorný, Johann Georg Reutter (the Younger), Franz Nikolaus Novotný, Johann Nepomuk Maxant, Michael Haydn, Johann Anton Kobrich, Marianus Königsperger, Simon Leduc, Carl Stamitz, François-Joseph Gossec, Florian Wrastil, Anton Joseph Lederer, and an unknown composer *Sig: Hofer*. Up until now, the last three in this list (Wrastil, Lederer, and Hofer) have not been noted as composers of music from the eighteenth and nineteenth centuries preserved in Slovenia. However, the importance of the rediscovery of these eighteenth-century music manuscripts and prints goes far beyond that, of course. It also makes available some important new information that adds weight to a prior assumption regarding the more “personal” – rather than “systematic” or “institutional” – character of the process of music repertoire formation at the Ljubljana Cathedral during the eighteenth century. That is, it confirms the hypothesis that this formation was a consequence of primarily private contacts and, in this respect, only contingent upon communication between musicians from this institution and musicians from other places in Slovenia or beyond, rather than being systematically or institutionally directed. This also speaks in favor of another important assumption: that the musical activities at the Ljubljana Cathedral – as a central church institution at that time in Slovenia – were actually not very different from musical activities at some other “lower-ranked” churches in Slovenia (particularly in major towns such as Celje, Novo Mesto, Ptuj, and Maribor).